

lozofskega temelja glede že doseženega soglasja o vsebini temeljnih pravic.

Zaključek

Človekove pravice predstavljajo enega izmed temeljev *Ustave Republike Slovenije*. Jasno je, da je "priznanje prirojenega človeškega dostojanstva vseh članov človeške družbe in njihovih enakih in neodtujljivih pravic temelj svobode, pravičnosti in miru" nujno tudi v Sloveniji (*Deklaracija*, Preambula). Ta "skupen ideal vseh ljudstev" torej ni le klic k uporabi argumenta moči, ampak sloni na univerzalnem prepričanju, da smo "obdarjeni z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje" (*Deklaracija*, 1. člen). Univerzalnost, ki temelji na razumu in objektivnosti, je tako zasidrana v argumentu tradicije naravnega prava. Zato tudi soglasje pri *Deklaraciji* ni zgolj soglasje v pragmatičnem smislu, po katerem bi pravice zgolj 'koristile' človekovemu in družbenemu napredku. Pri *Deklaraciji* gre za implicitno, a utemeljeno soglasje. Vsebina *Deklaracije* – in s tem vsebina pravic – je tako neločljivo povezana s temeljnim argumentom *Deklaracije*, ki združuje idejo dostojanstva osebe in skupnega dobrega. Zato v okviru trenutnih debat o zakonskih razmerjih otroka ne moremo razumeti kot pravice te ali one osebe, tega ali onega zakonskega para. Kot oseba ima tudi otrok svoje dostojanstvo in ne more biti enačen s pravico. Je pa dolžnost staršev in družbe, da otroku omogočijo in nudijo pravico in pogoje za dostojno življenje. Ali kot pravi 29. člen *Deklaracije*: "Vsakdo ima dolžnosti do skupnosti, v kateri je edino mogoč svoboden in popoln razvoj njegove osebnosti" (poudarek avtorja). Ker imaš dolžnost, imaš tudi pravico. ■

Literatura

MacIntyre, Alasdair (1991): *Community, Law and the Idiom and Rhetoric of Rights*. V: *Listening* 26.

Maritain, Jacques (1943): *The Rights of Man and Natural Law*. New York: Gordian Press.

Maritain, Jacques (ured.) (1949): *On the Philosophy of Human Rights*. V: *Human Rights: Comments and Interpretations*. New York: UNESCO, Columbia University Press.

Maritain, Jacques (1951): *Man and the State*. Chicago: Chicago University Press.

Pravica do prave družine: neodtujljiva pravica vsakega otroka

Bojan Žalec

Osrednja otrokova pravica je pravica do družine. Ena od nalog institucije zakonske zveze je prispevati k oblikovanju prave družine.

Dopuščanje uvrščanja istospolnih partnerskih zvez v razred zakonskih zvez je nepremišljeno in neodgovorno

Osrednja otrokova pravica je pravica do družine. Ena od nalog institucije zakonske zveze je prispevati k oblikovanju prave družine. Čeprav je za otroka bivanje v homoseksualni partnerski skupnosti lahko včasih možnost, ki je boljša od drugih realno dosegljivih, pa to še ne pomeni, da je izenačevanje prave družine z istospolno partnersko skupnostjo (v nadaljevanju IPS) pravilno. Prav to pa prinaša spremenjeni zakon¹, ki v enem od ključnih pogledov IPS izenačuje s pravo družino, zato je v nasprotju z otrokovo pravico do prave družine. Zaradi tega zadevni spremenjeni zakon ni sprejemljiv. Dopustno je le to, da je IPS lahko v izjemnih primerih skrbnica za otroka, če so res vse druge dosegljive možnosti slabše. To možnost je treba dopustiti zaradi otrok samih in ne zato, ker bi bila pravica do posvojitve pravica IPS. "Pravica do posvojitve" je zavajajoč izraz. Pri pravici do posvojitve namreč ne gre za pravico do tega, da bi lahko

nekako imeli otroke, tako kot je to pri pravici imeti lastne biološke otroke, in to pravico imajo tudi istospolno usmerjeni, ampak gre za to, da je človeku dana možnost, da določenemu otroku pomaga. Da si lahko krušni starš, pa bistveno vključuje zmožnost, da otroku nudi pravo družino. Tega pa IPS ne more dati, zato je ne smemo uvrščati v razred potencialnih krušnih staršev. V spremenjenem zakonu gre potemtakem vendarle tudi za spremembo pojmovanja družine, saj leta IPS s tem, da ji dopušča, da lahko opravlja ključno funkcijo, ki je domena družine, pravzaprav dopušča, da je IPS lahko prava družina. Z vključitvijo IPS v razred zakonskih skupnosti in z dopustitvijo, da so lahko nekatere IPS družine, pa močno povečujemo tveganje za nezagotavljanje otrokove pravice do prave družine. Po drugi strani pa se z določitvijo, da ko gre za skrbništvo za otroka, v izjemnih primerih lahko damo prednost IPS pred heteroseksualnimi krušnimi starši, ne krši nobena človekova pravica, otroku pa se omogoči, da dobi najboljše od dejansko možnega v konkretnih okoliščinah.

IPS pravno ne smemo dopustiti statusa zakonske zveze in s tem možnosti, da dejansko nastopa kot nosilka pravic, ki jih ima družina, saj izkušnje in podatki o IPS, s katerimi razpolagamo, pričajo o tem, da je zaupanje otrok IPS preveč tvegano. Ne gre za kakšen neutemeljen strah, fobijo, ampak za utemeljeno previdnost in odgovoren odnos do otrok. V luči razpoložljivih podatkov ugotavljamo, da kakršna

koli skupina strokovnjakov in izvedencev v danem trenutku težko izključiti vsa realna tveganja, ki jih za otroke prinaša bivanje v IPS, da bi lahko kateri koli IPS res priznali status družine, kar pa se dejansko zgodi, če lahko

ki se jih bodo težko oprali. Po drugi strani pa je v pravu nedosegljivost določenega statusa zaradi določene skupine ljudi, na podlagi tveganja in nezmožnosti predvidevanja, opazovanja in ugotavljanja posledic, nekaj ob-

treba zagotoviti najustreznejše bivanjske razmere s trdno – na zakonu in komplementarnosti dveh podob, očetovske in materinske – utemeljeno družino.”

Sicer je v petem poglavju *Kompendija* družina predstavljena kot kraj, kjer se otroci naučijo svojih prvih in najpomembnejših lekcij praktične modrosti (210), kot zibelka življenja za otroka, ki je dar za družbo (212). Otroci se omenjajo v razpravi o namenu zakonske zveze, v zvezi s tem, da je izključna pravica zakoncev, da odločata o številu svojih otrok (234), o pravici in dolžnosti staršev, da vzgajajo svoje otroke (239, 240, 241). V št. 235 je govora o otrokovi pravici, “da se rodi očetu in materi, ki sta to tako z biološkega kot s pravnega vidika”. V petem poglavju *Kompendija* dva razdelka (244–245) govorita o dostojanstvu in pravicah otroka. V 244 je zapisano: “Družbeni nauk Cerkve vztrajno opozarja, da je treba spoštovati dostojanstvo otrok,” in: “Otrokove pravice morajo biti varovane s pravnim redom.” V istem razdelku sledi sledeča izjava: “Prva otrokova pravica pa je, ‘da se rodi v pravi družini’ [Janez Pavel II., govor na Odboru evropskih časnikaev za pravice otrok /.../, 13. januar 1979].” Posvojitev v *Kompendiju* omenjata razdelka št. 212 in 246. V zadnjem odstavku št. 212 lahko beremo: “V ozračju naravne ljubezni, ki povezuje člane družinske skupnosti, se osebe priznavajo in sprejemajo odgovornost v svoji celovitosti.” Prva in osnovna struktura v korist ‘humane ekologije’ je družina. V njenem naročju je človek deležen odločilnih začetkov nauka o resnici in dobrem; tam se uči, kaj se pravi ljubiti in biti ljubljen in kaj določno pomeni biti oseba [Janez Pavel II., okrožnica *Ob stoletnici*, št. 39]. Obveznosti njenih članov namreč niso omejene z besedami kakšnega sporazuma, marveč izhajajo iz same družinske biti, utemeljene na nepreklicni zakonski pogodbi in utrjene z odnosi, ki iz nje izhajajo po rojstvu in posvojitvi otrok.

Št. 246 govori o družini z vidika solidarnosti, ki je lahko solidarnost med družinami samimi ali pa posega v družbeno stvarnost, tudi na način rejništva in posvojitve.

Foto: Alenka Veber

istospolni partnerji postanejo krušni starši. Osrednja dolžnost države je, da omogoči oblikovanje pravih družin in da omogoči bivanje otrok v njih. V stremljenju k temu cilju je potreben tudi strateški razmislek, ki se materializira v zakonodaji. Zakonodaja ne sme kršiti človekovih pravic in v primeru, da IPS nima možnosti posvojitve, tudi ni take kršitve, saj možnost posvojitve ni pravica. Po drugi strani pa mora biti zakonodaja strateško ustrezna. Lahko pa jo dopolnimo tako, da dopušča izjeme, ki so v konkretnih razmerah vendarle najboljša možnost, četudi niso idealne. A to se ne sme zgoditi na račun uničenja dobrih zakonov oziroma sprejemanja slabih. Dober zakon se namreč razlikuje od etičnega ideala: etični ideal je etični ideal, ne glede na to, ali deluje ali ne. Dober zakon pa je dober šele takrat, ko tudi dejansko deluje. Spremenjeni zakon v dejanskih razmerah dopušča izjemne pritiske na tiste, ki ne bodo za to, da se v konkretnih primerih omogoči posvojitev s strani IPS. Izpostavljeni bodo obtožbam homofobije in diskriminacije,

čajnega in samoumevno priznanega kot razumno in odgovorno. Sprejetje spremenjenega zakona je zato zelo neodgovorno dejanje, tako v odnosu do otrok kot do naše družbe in njene ‘usode’ na splošno.

Cerkev o družini in otrocih ter njihovih pravicah

Z zgoraj zapisanim se ujema tudi družbeni nauk Cerkve, ki ga zasledimo v *Kompendiju družbenega nauka Cerkve*.² Prvo nanašanje na otroke navaja apostolsko pismo papeža Janeza Pavla II. *Ob začetku novega tisočletja*, v katerem lahko beremo: “Kako naj se držimo ob strani /.../ pred kršenjem temeljnih človekovih pravic toliko ljudi, zlasti otrok” (5).

Veliko večino nanašanj na otroke v *Kompendiju* najdemo v petem poglavju z naslovom “Družina – temeljna celica družbe”. Na začetku št. 235 so besede: “Želja po materinstvu in očetovstvu ne upravičuje nobene ‘pravice do otroka’, pač pa so očitne pravice tistega, ki prihaja na svet. Temu je

“Dober zakon pa je dober šele takrat, ko tudi dejansko deluje. Spremenjeni zakon v dejanskih razmerah dopušča izjemne pritiske na tiste, ki ne bodo za to, da se v konkretnih primerih omogoči posvojitve s strani IPS. Izpostavljeni bodo obtožbam homofobije in diskriminacije, ki se jih bodo težko oprali.”

Zelo pomemben in poveden je peti, zadnji razdelek petega poglavja *Kompendija*, ki ima naslov *Družba v službi družine*. V št. 253 lahko beremo, da je pogoj, da država lahko služi družini, priznavanje družinske istovetnosti, slednje pa “jasno vleče razmejitevno črto med družino v pravem pomenu besede in drugimi oblikami skupnega življenja ljudi, ki si – po svoji naravi – ne morejo zaslužiti ne imena ne statusa družine” (253). Zadnji razdelek petega poglavja (254) pa opozarja, da služenje družini po eni strani zahteva preseganje individualističnih pojmovanj, po drugi strani pa ravno takšno pojmovanje, ki presega individualizem, lahko ga imenujemo personalistično pojmovanje, šele omogoča “sprejemanje družinske razsežnosti kot kulturne in politične perspektive, ki je za spoštovanje oseb nujna” (prav tam). Št. 254 se konča z naslednjimi besedami: “Tu ni alternative, marveč gre za podporo in zaščito istih pravic, ki jih imajo ljudje kot posamezniki. To gledanje omogoča izdelavo zakonskih meril za pošteno reševanje različnih družbenih vprašanj, kajti na osebe ne smemo gledati le kot na posameznike, pač pa tudi v razmerju do družinskih jeder, s katerimi so povezane; te posebne vrednote in zahteve pa je nujno upoštevati.”

Zaključek

Po razmisleku, ki smo ga povezali z družbenim naukom Cerkve, lahko ugotovimo naslednje: vprašanje, kakšna je vloga ali korist družine, je napačno. Družina je vrednota sama po sebi. Družina ne sme biti v službi družbe (kljub dobrim učinkom, ki jih (lahko) ima zanjo), ampak mora družba služiti družini. Če naj do tega pride, moramo preseči individualistično gledanje. Vendar pa ne zato, da bi dali čemur koli prednost pred posameznikom, ampak zgolj zato, da bi omogočili in zaščitili temeljno posameznikovo (in *(eo ipso)* otrokovo) pravico, od katere je v največji meri odvisna njegova dobrobit, to je pravica do družine. Niti družina niti človek ne smeta biti sredstveni ‘vrednoti’, ampak sta sama po sebi najvišji vrednoti. Ker je družina tako vrhovna in obenem temeljna vrednota, moramo biti pri posegih v njene vidike skrajno previdni in odgovorni. Tak poseg je spreminjanje pojma zakonske skupnosti. Prvič v zgodovini ga z zakoni, kot je spremenjeni slovenski ZZZDR, širimo

na skupnosti oseb, ki v principu ne morejo imeti otrok. Ob vsej evidenci, ki jo imamo (o IPS, o načinu življenja homoseksualcev, o njegovih vzrokih in poledicah³), moramo tak korenit poseg kot odgovorni in razgledani ljudje odločno zavrniti in storiti vse, kar je v naši moči, da ne bi bil uzakonjen. ■

Opombe:

1. Mišljene so zadnje spremembe *Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* (ZZZDR), ki jih je sprejel Državni zbor RS. Glavna sprememba je nova opredelitev zakonske zveze. Le-ta ni več opredeljena kot skupnost moškega in ženske, ampak takole (3. člen): “Zakonska zveza je z zakonom urejena skupnost dveh oseb.”
2. [Pripravi] Papeški svet Pravičnost in mir (prev. P. Bratina), Ljubljana, Družina, 2007. Poleg *Kompendija* so pomembna besedila katoliške Cerkve, ki omenjajo otroke, tudi *Rerum novarum* (1891), *Quadragesimo anno* (1931), *Mater et magistra* (1961), *Pacem in terris* (1963), *Gaudium et spes* (1965), *Laborem exercens* (1981), *Sollicitudo rei socialis* (1987), *Centesimus annus* (1991), *Evangelium vitae* (1995), *Caritas in veritate* (2009), *Evangelii gaudium* (2013).
3. Prim. D. James Kennedy in Jerry Newcombe, *Kaj je narobe z istospolno poroko?* (prev. M. Leskovar), Ljubljana, Ignis, 2012.

Foto: JA